

สังคมไทยกับความเข้มแข็ง (Thai Society and Strongness)

ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ ภาทอง
อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. บทนำ

บริบทของสังคมไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยล้นมี ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นเรื่อง มีอันสำคัญในการดำเนินชีวิต ศาสนาและวัฒนธรรมหนุนเสริมให้วิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทยอยู่อย่างปกติสุข มีชีวิตที่มักน้อยและสันโดษ และมีความเพียรพยายามจำเริญใจด้วยบุญประเพณีที่หลากหลายในเทศกาลต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์กัน ความผูกพันต่อกัน จึงมีลักษณะเป็นเครือญาติมากกว่าผลประโยชน์เชิงธุรกิจ วิถีชีวิตจึงมีแต่ความรักและความเอื้อเพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ครั้นสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลง เพราะต่างชาติโดยเฉพาะฝรั่งหรือชาวยุโรปเข้ามา มีบทบาททั้งด้านศาสนา วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของคนไทยแบบดั้งเดิม จึงค่อยๆ เปลี่ยนไปและมีลักษณะกลายเป็นทางพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ความรักความผูกพันต่อกันแบบเครือญาติเริ่มแปรเปลี่ยนเป็นความรักความผูกพันต่อกันแบบผลประโยชน์ เมื่อสังคมมีผลประโยชน์เป็นเป้าหมายในที่สุดก็เริ่มขัดแย้ง เพราะต้องแข่งขันและชิงชิงความได้เปรียบระหว่างกัน ฝ่ายที่ประสบความสำเร็จหรือได้เปรียบกลายเป็นฝ่ายชนะ ส่วนฝ่ายที่ประสบความสำเร็จหรือเสียเปรียบกลายเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งชนะแต่อีกฝ่ายหนึ่งแพ้ สิ่งก็ตามมาก็คือ ความขัดแย้ง (Conflict) และเมื่อความขัดแย้งสะสมจนเกิดพลังมากขึ้น ก็พัฒนาสู่ความอาฆาตมาดร้ายและทำลายล้างซึ่งกันและกัน ในที่สุดบรรยากาศแห่งความรักความผูกพันและความสมานฉันท์ระหว่างกันก็หมดไป เหลือทิ้งไว้แต่ความเป็นฝักฝ่ายหรือศัตรูต่อกัน

เมื่อสังคมไทยมีความขัดแย้งและแตกแยกหรือคนในสังคมทะเลาะวิวาทกัน บุคคลที่จะเข้ามาไกล่เกลี่ยหรือประสานให้คืนดีต่อกันก็หายาก เพราะความขัดแย้งแบ่งแยกมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งแตกต่างจากสังคมไทยสมัยบรรพกาลที่มีศาสนาและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งเมื่อนำหลักธรรมเรื่องบุญและบาปหรือนรกและสวรรค์มาเป็นกลไกในการสร้างความปรองดองความสามัคคี จึงง่ายและมีประสิทธิภาพ เพราะสังคมมีจิตสำนึกในเชิงบวกและละอายชั่วกลัวบาป ตลอดจนบุคคลที่เป็นคนกลางมีคุณธรรมค่อนข้างมาก

๒. การพัฒนา

การพัฒนาสังคมไทยนับตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยเป็นต้นมา สังคมไทยเต็มไปด้วยค้นหาและอุปาทาน คือ **ความโลภและความทวงแทน** อย่างรุนแรง เรียกว่ามีความเป็นตัวกูของกูค่อนข้างสูง เพราะมีความรู้สึกว่า ประเทศมีบรรยากาศที่ทันสมัยและผู้คนมีสิทธิเสรีภาพที่สำคัญได้รับการปลดแอกจากระบบเก่าหรืออภิสิทธิ์ชน ประกอบกับผู้มีอำนาจจากการยึดอำนาจจากระบบเดิมเข้าใจกลไกประชาธิปไตยแบบฉาบฉวยด้วยแล้ว สิทธิและเสรีภาพที่เกิดขึ้นภายหลังการยึดอำนาจจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงมีลักษณะ**ดูปลากะตังได้น้ำ** กล่าวคือสนใจแต่ความเป็นนานาชาติอารยประเทศ (Civilization) และความทันสมัย (Modernization) แต่ไม่เฉลียวใจในการวางรากฐานด้านการศึกษาให้แก่กุลบุตรและกุลธิดาอย่างทั่วถึงเมื่อฐานที่มั่นด้านการศึกษาไม่มั่นคง มีหน้าซำยังคิดที่จะถอยห่างจากศาสนาและวัฒนธรรมแบบเดิม สู่ศาสนาและวัฒนธรรมแบบใหม่ สังคมไทยจึงมีสภาพที่ **“เจริญแต่ไม่พัฒนา”** (Progress without Development)

การพัฒนา จึงต้องมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ **กายกับจิต** (Body and Mind) **พัฒนากาย** มีเป้าหมายคือการศึกษาและพละทานามัยให้สมบูรณ์และเข้มแข็ง ชีวิตที่มีการศึกษาจึงเป็นชีวิตที่เข้มแข็ง ดังวลีที่ว่า **“รากฐานของดีคืออิฐ รากฐานของชีวิตคือการศึกษา”** เพราะการศึกษาจะนำไปสู่การมีสุขภาพที่แข็งแรง ส่วน **การพัฒนาจิต** มีเป้าหมายคือการฝึกฝนและอบรมหรือขัดเกลาพฤติกรรมและจิตสำนึกให้สามารถยกระดับจากสัญชาตญาณแบบสัตว์สู่ความเป็นมนุษย์

๓. ลักษณะสังคมไทย

การพัฒนา (Development) โดยทั่วไปหมายถึง การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลง ในทางเจริญขึ้น หรือการคลี่คลายไปในทางดีโดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ

- ๓.๑ การเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติ
- ๓.๒ การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในสังคม
- ๓.๓ การใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดของทรัพยากรมนุษย์
- ๓.๔ การใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าของทรัพยากรธรรมชาติ
- ๓.๕ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
- ๓.๖ การปรับปรุงบำรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน

การพัฒนาในมิติข้างต้นนี้ เป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐหรือรัฐบาล เพราะเป็นผู้กุมกลไก และมีอำนาจในการบริหารจัดการโดยตรง เพื่อให้สังคมบังเกิดความเจริญก้าวหน้า

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยในปัจจุบันมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันทั้งรายได้และคุณภาพชีวิต กล่าวคือชีวิตของคนใน **สังคมเมือง** (Urban Society) จะมีลักษณะได้เปรียบมากกว่าชีวิตของคนใน **สังคมชนบท** (Rural Society) เพราะสังคมเมืองมีความสะดวกสบาย และมีฐานะทางเศรษฐกิจเอื้อต่อการดำรงชีวิตมากกว่าสังคมชนบท **การพัฒนา** จึงต้องคำนึงถึงเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตหรือลดช่องว่างระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท ทั้งนี้เพื่อให้สังคมมีดุลยภาพที่ใกล้เคียงกัน

๔. องค์ประกอบของสังคมไทย

สังคมไทยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ **อาณาเขต ประชาชน รัฐ อธิปไตย และเอกลักษณ์**

๔.๑ **อาณาเขต** : ประเทศไทยมีอาณาเขตเหนือจรดใต้และตะวันออกจรดตะวันตกเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้น ๕๑๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร เป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่อันดับที่ ๓ ของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อันดับที่ ๑ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และอันดับที่ ๒ สหภาพพม่าหรือเมียนมาร์)

๔.๒ ประชาชน : ปัจจุบันประชากรไทยมีประมาณ ๖๕ ล้านคนอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และมีอาชีพหลักคือเกษตรกร เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังจะเห็นได้จากพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็นประจำทุกปี และ อาศัยอยู่ในภาคต่างๆ ของประเทศ รวมทั้งกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวง

๔.๓ รัฐ : รัฐในความหมายเดิมแปลว่า แวนแคว้น ปัจจุบันหมายถึง **องค์อธิปัตย์** ซึ่งบางครั้งเรียกว่า **รัฐอธิปัตย์** หมายถึงอำนาจในการปกครองประเทศ อันได้แก่ **รัฐบาล** (Government) ผู้ที่เป็นรัฐบาลจึงต้องบริหารจัดการรัฐ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้ง ๔ ภาคของประเทศ หรือ ๗๖ จังหวัดทั่วราชอาณาจักร

๔.๔ อธิปไตย : อธิปไตยตามศัพท์แปลว่าความเป็นใหญ่ หมายถึงบูรณภาพแห่งดินแดน รัฐที่มีความเป็นรัฐต้องมีอิสระและอธิปไตยเหนือดินแดน ซึ่งต้องมีกองกำลังทหารคอยปกป้องข้าศึกศัตรูที่รุกรานประเทศ ปัจจุบันทุกประเทศใช้กลไกทางการทูตในการรักษาอธิปไตยของประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงสงคราม

๔.๕ เอกลักษณ์ : เอกลักษณ์ หมายถึงลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ได้แก่ **ธงชาติ ตราสัญลักษณ์ (ครุฑ) ศาสนา และวัฒนธรรม**

เอกลักษณ์ของชาติไทยในปัจจุบันไม่ค่อยเด่นชัดนักเพราะถูกความเจริญทางวัตถุบดบังเวลาว่างในงานพิธีสำคัญระดับนานาชาติ เช่นกีฬาซีเกมส์ เอเชียนเกมส์ หรือโอลิมปิกเกมส์ เป็นต้น มักปรากฏเห็นคนไทยแต่งกายด้วยชุดสากลเสมอ เอกลักษณ์ของชาติคือชุดไทยนั้นถูกละเลยและกลืนหายไป จึงมีคำถามที่เล่นทีจริงว่า “เป็นคนไทยหรือเปล่า?”

๑) เอกลักษณ์คนไทยทั้ง ๔ ภาค

ข้างเป็นสัตว์ประจำชาติ **ราชพฤกษ์** เป็นต้นไม้ประจำชาติ และ**ทรงไทย**เป็นสถาปัตยกรรมประจำชาติ ซึ่งถ้าจะให้ดูดีต้องฟื้นฟูความทรงจำของความเป็นไทยด้วยเอกลักษณ์อันโดดเด่น ๔ ประการ คือ

- ๑) รอยยิ้มหรือยิ้มสยาม (Siam Smile)
- ๒) ความมีเมตตาอารี (Loving-Kindness)
- ๓) ความสุภาพอ่อนโยน (Common Courtesy)
- ๔) ความกตัญญูทดแทน (Thankful and Reciprocation)

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ภาค นั้นในแต่ละภาคล้วนมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและชาติพันธุ์เป็นสำคัญ

ก) ภาคเหนือ มี ๑๗ จังหวัด : เอกลักษณ์โดยภาพรวมเป็นคนที่อ่อนโยน อธิษาศัยงดงาม มีพื้นที่เป็นที่ราบสูงมากกว่าราบลุ่ม มีลักษณะอากาศที่ค่อนข้างหนาว และมีหลากหลายชาติพันธุ์ผสมกัน จึงมีผิวพรรณงดงาม

ข) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี ๑๙ จังหวัด : เอกลักษณ์โดยภาพรวมเป็นคนที่ขยันขันแข็งและมีความกตัญญูทดแทน มีบุญประเพณีค่อนข้างมากและมีอธิษาศัยใจนักเลง ถ้าเป็นเรื่องบุญแล้วถึงไหนถึงกัน มีลักษณะอากาศค่อนข้างร้อน และมีพื้นที่เป็นที่ราบสูงมากกว่าราบลุ่ม

ค) ภาคใต้มี ๑๔ จังหวัด : เอกลักษณ์โดยภาพรวมเป็นคนที่รักพวกพ้องมีความเป็นภูมิภาคนิยมค่อนข้างสูง มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยเนื่องจากมีภูเขาและทะเลส่วนใหญ่ มีลักษณะอากาศที่เย็นสบายและฝนตกชุก ความที่ภาคใต้ต้องผจญกับภัยธรรมชาติ ลักษณะนิสัยของคนใต้จึงเข้มแข็งและเชื่อมั่นตนเองค่อนข้างสูง

ง) ภาคกลางมี ๒๖ จังหวัด : เอกลักษณ์โดยภาพรวมเป็นคนทันสมัยมีความยึดหยุ่นค่อนข้างสูงและมีอธิษาศัยที่ละมุนละม่อมหรือเรียบบร้อยอ่อนโยน มีลักษณะทางพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างแก่สังคมโดยส่วนรวม เพราะภาคกลางเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของประเทศไทย ศูนย์ราชการและกระทรวงต่างๆ อยู่ที่ภาคกลางเป็นหลัก รวมทั้งองค์กรสงฆ์คือ มหาเถรสมาคมด้วย ภาคกลางจึงเป็นศูนย์รวมแห่งเอกลักษณ์ไทยในทุกประเด็น

๑๑ ภาพรวมของการพัฒนาประเทศ

พัฒนาชาติ ต้องเริ่มต้นที่ประชาชน **พัฒนาคน**ต้องเริ่มต้นที่จิตใจ การที่จะให้ประเทศมีความเข้มแข็งนั้นรัฐบาลต้องมีนโยบายที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) **สร้างความเป็นธรรม** หรือธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยการขจัดพฤติกรรมที่ฉ้อฉลทุจริตหรือคอร์รัปชันของเหล่าข้าราชการที่เป็นเหมือนแขนขาอันสำคัญในการบริหารประเทศอย่างจริงจัง

๒) **สร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง** เพราะการศึกษาจัดเป็นมิติที่สำคัญในการพัฒนาคนเพื่อให้คนช่วยกันพัฒนาประเทศ นโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปีนั้นถูกต้องแล้วแต่ต้องดำเนินการให้มีคุณภาพและเป็นธรรม เพื่อให้คนจนซึ่งขัดสนในทุกเรื่องได้มีโอกาสเข้าถึงกระบวนการศึกษาอย่างแท้จริง

๓) **สร้างประชาธิปไตยแบบไทย** การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยนั้น เป้าหมายอยู่ที่ความเจริญงอกงามและความก้าวหน้าของประเทศเป็นประการสำคัญ จึงไม่ควรลืมนโยบายและวัฒนธรรมไทยที่มีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักของสังคม **ประชาธิปไตยแบบฝรั่งอาจจะเหมาะสมกับคนฝรั่ง** การลอกเลียนแบบโดยไม่ปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย จะนำไปสู่ประชาธิปไตยที่แบ่งแยกและขัดแย้งอย่างไม่รู้จบสิ้น

สังคมไทยหรือประเทศไทยควรมีแนวคิดในการออกแบบประชาธิปไตย เพื่อความเข้มแข็งและมั่นคงของชาติดังนี้

๓.๑ **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม** เป็นประชาธิปไตยที่เกิดจากความคิดและประสบการณ์ของคนในสังคม โดยทุกภาคส่วนของสังคมช่วยกันออกแบบ

๓.๒ **ประชาธิปไตยแบบประจักษ์นิยม** เป็นประชาธิปไตยที่ออกแบบจากสภาพที่เป็นจริงของสังคม นำปัญหาของประเทศมากองรวมกัน แล้วช่วยกันหรือช่วยกันเลือกอย่างชาญฉลาดที่จะปัญหา เพื่อขจัดเงื่อนไขและอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ

๓.๓ **ประชาธิปไตยเชิงพุทธ** เป็นประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งโลกาภิปไตยและธรรมาภิปไตยผสมกัน ในสัดส่วนที่เท่าๆ กันโดยมีขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

ก) **เบื้องต้น** เป็นการระดมสมองจากทุกภาคส่วนช่วยกันออกแบบประชาธิปไตยเชิงพุทธ เพราะชาวพุทธเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

ข) **เมื่อออกแบบเรียบร้อยแล้ว** ให้มีการสรรหาผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และความเสียสละ เป็นคณะผู้บริหารประเทศ โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จากการสรรหาจำนวน ๑๕๐ คน และคณะรัฐมนตรีจำนวน ๒๕ คน บริหารประเทศ เป็นระยะเวลา ๔ ปี

ค) **เมื่อครบ ๔ ปีแล้ว** ให้มีการเลือกตั้งแทนการสรรหา เพื่อให้บรรยากาศการบริหารประเทศมีความสอดคล้องกับสากลปฏิบัติ

หากการออกแบบประชาธิปไตยที่ไม่สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมไทย ประเทศไทยจะไม่มีโอกาสสร้างความเข้มแข็งแบบยั่งยืนโดยเด็ดขาด เพราะโครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบันเป็นโครงสร้างเชิงอำนาจ อำนาจจึงเป็นที่มาของผลประโยชน์ และผลประโยชน์ล้วนเป็นที่มาของความขัดแย้งเป็นดุจงูกินหางเช่นนี้ตลอดไป

● ความเข้มแข็งเชิงพุทธ

ความเข้มแข็งภายนอก เช่น การสร้างถนนปลอดฝุ่น การสร้างสะพานข้าม การสร้างอาคารร้านค้า ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น จัดเป็นความเข้มแข็งเชิงวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพียงแต่ชีวิตมนุษย์นั้นมีทั้งร่างกายและจิตใจขณะที่ด้านร่างกายอุดมสมบูรณ์ แต่ด้านจิตใจหิวโหยก็ยากที่จะเกิดความสมดุลต่อชีวิตได้ ด้วยเหตุนี้ความเข้มแข็งเชิงพุทธจึงเป็นความ**เข้มแข็งแบบพอเพียง** (Sufficiency Strongness) อันเกิดจาก**จิตสำนึกเชิงศีลธรรม** (Moral Consciousness) ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการคือ

๑) **ความเชื่อหรือความศรัทธา** (Confidence) หมายถึง ความมุ่งมั่นและกระตือรือร้นในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และเชื่อในพลังแห่งความสมัครสมานสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งนอกจากจะร้องเพลงชาติแล้ว ต้องมีจิตสำนึกเพื่อชาติด้วย เพราะคนที่รักชาติและมีจิตสำนึกเพื่อชาติจะไม่ทรยศชาติบ้านเมืองของตน

๒) **ความมานะอดทน** (Effort) หมายถึงความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อหรือเหน็ดเหนื่อยเมื่อเจอกับปัญหาและอุปสรรค เพื่อช่วยกันพลิกฟื้นวิกฤตให้เป็นโอกาส มีไข่มุกใต้เขาคีรีที่วิกฤตให้เลวร้ายเพิ่มมากขึ้น

๓) **ความเข้มแข็งเกิดจากความระลึกได้ (Mindfulness)** เป็นความเข้มแข็งที่เกิดจากการสำนึกผิดหรือหลงผิด เช่นการขับชียานพาหนะประมาทเกิดอุบัติเหตุ สูญเสียอวัยวะ ซึ่งสังคมไทยต้องสูญเสียชีวิตจากการประสบอุบัติเหตุบนท้องถนนปีหนึ่งๆ นับหมื่นคน และสูญเสียทรัพย์สินนับแสนล้านบาทต่อปี หากเกิดความระลึกได้หรือมีสติ ความสูญเสียจะค่อยๆหมดไป เหลือแต่ความรักและความผูกพันในฐานะคนไทยด้วยกัน

๔) **ความเข้มแข็งเกิดจากความตั้งใจมั่น (Concentration)** เป็นความเข้มแข็งภายในจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการทบทวนสิ่งที่ได้กระทำลงไป จนสามารถตอบคำถามแก่ตนเองได้อย่างชัดเจนว่า **ทำทำไม? ทำเพื่ออะไร? และทำแล้วได้อะไรขึ้นมา?** เมื่อได้คำตอบจากสภาพที่จิตใจสงบแล้ว จะได้เริ่มต้นใหม่ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่เพราะไม่มีอะไรสายสำหรับพฤติกรรมที่เป็นกุศล

๕) **ความเข้มแข็งเกิดจากความเข้าใจในภารกิจอย่างชัดเจน (Understanding)** เป็นความเข้มแข็งที่เกิดจากใจที่มีสมาธิ หรือนิ่ง หรือ สงบ เรียกว่า **หยุดพฤติกรรมเพื่อทบทวนพฤติกรรม** เพื่อให้เกิดความมั่นใจ แน่ใจ และ แจ่มแจ้งแก่ใจ ครั้นเกิดความแจ่มแจ้งหรือรู้ทั่วชัดแล้ว ก็จะได้ดำเนินการกิจการที่เลือกสรรบรรจงนั้นต่อไป เพราะปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นมักเกิดจากการที่มนุษย์ขาดการไตร่ตรองกลั่นกรองให้ประจักษ์แจ้งด้วยสติปัญญาแทบทั้งสิ้น

ความเข้มแข็งเชิงพุทธ (Buddhist Strongness) ทั้ง ๕ ประการดังกล่าวเป็นคุณธรรมที่เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมายในภารกิจของชาติ เพราะสามารถครอบงำความเป็นคนทะเลาะแหยะ เกียจคร้าน ประมาท ฟุ้งซ่าน และลุ่มหลงในอำนาจได้อย่างสิ้นเชิง เรียกว่า **สังคมที่มีคุณธรรม คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา จะเป็นสังคมอุดมสุขและเข้มแข็งอย่างแท้จริง**

สรุป

สังคมไทยในวันนี้ มีความขัดแย้งในเชิงระบบค่อนข้างสูง เพราะระบบสอนให้คนเชื่อในสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม **สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์** จึงเป็นกลไกอันสำคัญต่อสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบันแต่เมื่อสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและเชิงระบบ ทั้งการเมือง และเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ความขัดแย้งในเชิงระบบและเชิงคุณค่าจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นเมื่อเป็นเช่นนี้ **สังคมสงฆ์ในบริบทของสังคมไทย** จึงมีความจำเป็นอันเร่งด่วนในการช่วยไกล่เกลี่ยและสร้างบรรยากาศเชิงศีลธรรมให้แก่สังคมไทย เพื่อให้คนไทยทุกหมู่เหล่า กลับสู่บรรยากาศเชิงศีลธรรมอีกครั้งหนึ่ง มิเช่นนั้นคนไทยและสังคมไทยจะมองผ่านเลยบทบาทอันศักดิ์สิทธิ์ของสังคมสงฆ์ ซึ่งในที่สุดสังคมสงฆ์ในบริบทของสังคมไทยจะกลายเป็นเพียงสัญลักษณ์ทางศาสนาเท่านั้น

บรรณานุกรม

- กิตติทัศน์ ผกาทอง. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. **คัมภีร์การจัดการสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน, ๒๕๕๑.
- โชคชัย ชยธวัช. **แก้ปัญหาเป็นเห็นความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ซี.พี. บุ๊ค สแตนดาร์ด, ๒๕๕๖.
- ทัศนีย์ ลักขณาภชินชัย. **การบริหารสังคมกับโครงสร้างสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทสมิตเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย) จำกัด, ๒๕๕๔.
- นพมาศ อีระเวคิน. **จิตวิทยาสังคมกับชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.
- พิชัย ผกาทอง. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล และคณะ. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘.
- ว.วชิรเมธี. **มองลึกนักไกลใจกว้าง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด, ๒๕๕๒.
- สนิท สมัครการ. **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- สุภัทรา สุภาพ. **คิดอย่างผู้นำและผู้ตาม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๗.
- สุเมธ ตันติเวชกุล และคณะ. **ฝ่าอนาคตประเทศไทย ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทฐานการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๙.
- อ้อม ประนอม. **สู้ชีวิตคิดบวก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บริษัทสถาพรบุ๊ค จำกัด, ๒๕๕๒.